

A fiatakorúak szabálysértési elzárása a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény rendelkezései fényében

A Magyar Helsinki Bizottság elemzése

A szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény (a továbbiakban: Sztv.) a közbiztonság javítása érdekében szükséges egyes törvénymódosításokról szóló 2010. évi LXXXVI. törvény általi módosítása következtében lehetővé teszi a fiatakorúak elzárását akár elsődleges szankcióként, akár úgy, hogy a velük szemben kiszabott és meg nem fizetett pénzbírságot átváltoztatják elzárásra. A Magyar Helsinki Bizottság álláspontja szerint a szabályozás az alábbiak szerint nem egyeztethető össze a Magyarországon az 1991. évi LXIV. törvénnyel kihirdetett, a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezménnyel (a továbbiakban: Gyermekjogi Egyezmény), emellett ellentétes az ENSZ Közgyűlésének több határozatával és a Gyermekjogi Bizottság vonatkozó átfogó kommentárjával.

1. A „gyermek” fogalma a Gyermekjogi Egyezmény értelmében

A Gyermekjogi Egyezmény 1. cikke értelmében a Gyermekjogi Egyezmény vonatkozásában gyermek az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve, ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri. Az Sztv. 29. § (1) bekezdése szerint az Sztv. alkalmazásában fiatakorú az, aki a szabálysértés elkövetésekor a tizennegyedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat még nem. Így **az Sztv. szerinti fiatakorú elkövetők a Gyermekjogi Egyezmény értelmében gyermeknek minősülnek, és megilletik őket a Gyermekjogi Egyezményben foglalt jogok.**

2. A Gyermekjogi Egyezmény 3. cikkébe való ütközés

A Gyermekjogi Egyezmény 3. cikk 1. pontja értelmében a szociális védelem köz- és magánintézményei, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok és **a törvényhozó szervek minden, a gyermeket érintő döntésükben a gyermek mindenekfelett álló érdekét veszik figyelembe elsősorban. Így az Országgyűlésnek a szabálysértésekkel kapcsolatos jogszabályok meghozatala során is figyelemmel kell lennie arra, hogy mi szolgálja a gyermek mindenekfelett álló érdekét.**

A gyermek mindenekfelett álló érdekének figyelembe vétele a Gyermekjogi Egyezmény egyik általános alapelve, annak alkalmazása során minden esetben tekintetbe kell venni; az egyes cikkek kapcsán az elv tartalma külön-külön kibontható. **A fiatakorúak elzárása több szempontból sem szolgálja a fiatakorúak mindenekfelett álló érdekét,** nem felel meg ezen alapelv az egyes cikkek kapcsán kifejtett tartalmának.

3. A Gyermekjogi Egyezmény 28. cikkébe való ütközés

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 6. § (1) bekezdése szerint a Magyar Köztársaságban minden gyermek tanköteles, és a (3) bekezdés értelmében a tankötelezettség annak a tanévnek a végéig tart, amelyben a tanuló tizennyolcadik életévét betölti. Az Sztv. szerinti fiatakorúak tehát tankötelesek, iskolába járnak, szabálysértés elkövetése esetén viszont veszélybe kerülhet az iskolai tanulmányok folytatása az elzárás eredményeképp. Az Sztv. 14. § (2) bekezdése szerint az elzárás leghosszabb tartama fiatakorú esetén harminc nap, abban az esetben pedig, ha az eljárás alá vont fiatakorút ugyanabban az eljárásban több elzárással sújtható szabálysértés miatt vonják felelősségre,

az elzárás leghosszabb tartama negyvenöt nap. **Az elzárás lehetséges maximális időtartama tehát olyan mértékű, amely miatt a fiatalkorú jelentős mértékben elmaradhat a tananyag elsajátításával, és jelentős mértékben megnőnek annak esélyei, hogy évismétlésre kényszerül,** különös tekintettel a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 20. §-ának (4) és (6) bekezdésében foglalt, a hiányzásokhoz kapcsolódó következményekre.

Ugyanakkor az elzárás alatt a fiatalkorúak oktatása semmilyen formában nem biztosított, mivel a büntetések és intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendelet (a továbbiakban: Bvtvr.) elzárás végrehajtására vonatkozó szabályai (122–125. §) nem tartalmazzák az oktatáshoz való jog biztosításának kötelezettségét; a Bvtvr. 122. § (3) bekezdésének utaló szabálya az elzárást töltő személyt megillető jogok felsorolásából kifejezetten kihagyja a Bvtvr. 33. § c) pontját, amely ezt a jogot egyébként az elítélteknek biztosítja.

Mindezek miatt a fiatalkorúak elzárásának jelenlegi rendszere **ellentétes a Gyermekjogi Egyezmény 28. cikk 1. pontjával, mely szerint a részes államok elismerik a gyermeknek az oktatáshoz való jogát,** valamint különösen a 28. cikk 1. e) pontjával, amely szerint **a részes államok intézkedéseket tesznek az iskolába járás rendszerességének előmozdítására és a lemorzsolódás csökkentésére,** hiszen az elzárás épp a rendszerességet veszélyeztető és a lemorzsolódás lehetőségét növelő intézkedés.

A Gyermekjogi Bizottság a fiatalkorúak igazságszolgáltatásával foglalkozó 10. sz. átfogó kommentárja (General Comment no. 10 (2007) on Children's rights in juvenile justice, CRC/C/GC/10 25 April 2007, a továbbiakban: 10. sz. átfogó kommentár) 89. bekezdésében hangsúlyozta: **a szabadság megvonása esetén a tanköteles korú gyermekek számára biztosítani kell a szükségleteiknek és képességeiknek megfelelő oktatást,** olyan formában, amely előkészíti a gyermeket a társadalomba való visszatérésre; emellett ha ez szükséges, a gyermeknek olyan gyakorlati képzésben kell részesülnie, amely felkészíti őt a jövőbeli munkába állásra. **A fiatalkorúak Sztv. szerinti elzárása esetén ezen követelmények egyike sem teljesül.**

4. A Gyermekjogi Egyezmény 37. cikkébe való ütközés

A Gyermekjogi Egyezmény 37. cikk b) pontja értelmében a részes államok gondoskodnak arról, hogy a gyermek őrizetben tartása vagy letartóztatása, vagy vele szemben **szabadságvesztés-büntetés kiszabása a törvény értelmében csak végső eszközként legyen alkalmazható a lehető legrövidebb időtartammal.** A 37. cikk c) pontja emellett kimondja, hogy a szabadságától megfosztott gyermekkel emberségesen és az emberi méltóságnak kijáró tisztelettel, életkorának megfelelő szükségleteinek figyelembevételével bánjanak, így különösen **el kell különíteni a szabadságától megfosztott gyermeket a felnőttektől,** kivéve, ha a gyermek mindenek felett álló érdekében ennek ellenkezője tűnik ajánlatosabbnak.

A Gyermekjogi Egyezmény fenti rendelkezései a szabadságelvonás minden formájára érvényesek, így az elzárás szabályozása kapcsán is figyelemmel kell lenni a fenti rendelkezésekre. A Sztv. elzárásra vonatkozó rendelkezései a Gyermekjogi Egyezmény 37. b) és c) pontjaival az alábbiakban kifejtettek szerint ellentétesek, mivel az elzárás esetükben nemcsak végső eszközként („as a measure of last resort”) alkalmazható, és az Sztv. nem biztosítja a fiatalkorúaknak a Gyermekjogi Egyezmény szerinti elkülönítését a szabadságelvonás alatt.

4.1. A Gyermekjogi Bizottság 10. sz. átfogó kommentárjának vonatkozó rendelkezései

A Gyermekjogi Bizottság 10. sz. átfogó kommentárjában hangsúlyozta: **a jogsértésre adott reakciónak a cselekmény körülményei és súlya mellett minden esetben arányban kell állnia többek között a gyermek korával, körülményeivel és szükségleteivel, emellett figyelembe kell venni a társadalom különböző, különösen a hosszú távú érdekeit. A szigorúan punitív büntetőpolitika nem egyeztethető össze a fiatalkorúak igazságszolgáltatásával kapcsolatban a Gyermekjogi Egyezmény által lefektetett alapelvekkel**

(lásd: 71. bekezdés). A Gyermekjogi Bizottság álláspontja szerint a fiatalkorúak igazságszolgáltatása kapcsán a gyermek mindenekfelett álló érdekének figyelembe vétele azt jelenti, hogy a represszív, illetve retributív megközelítés helyett a gyermekek esetében a rehabilitációt és a resztoratív megközelítést kell alkalmazni (10. bekezdés).

A Gyermekjogi Bizottság a 25. bekezdésben kifejtette továbbá: álláspontja szerint **a jogsértő cselekményeket elkövető gyerekek esetében az államoknak szorgalmazniuk kell a bírói út elkerülését**, és a Gyermekjogi Egyezményben részes államok **ezen kötelezettsége legalább a kis súlyú cselekményekre, így bolti lopást vagy egyéb, kisebb mértékű kárt okozó tulajdon elleni cselekményekre kiterjed**, illetve **az első bűnelkövető gyermekekre mindenképpen kiterjed**, de nem korlátozódik erre a körre.

A fiatalkorúak elhelyezésével kapcsolatban a 10. sz. átfogó kommentár 85. bekezdésében a Gyermekjogi Bizottság kifejtette: a felnőttektől való elkülönítés azt jelenti, hogy a szabadságától megfosztott gyermeket nem lehet a felnőttek fogva tartására szolgáló büntetés-végrehajtási intézetben, vagy más, felnőttek számára létrehozott intézetben elhelyezni. A Gyermekjogi Bizottság leszögezte: **bizonyított, hogy a gyermekek elhelyezése a felnőttek elhelyezésére szolgáló intézetekben veszélyezteti a gyermekek biztonságát és jövőbeli reintegrációjukat, valamint növeli a visszaesés veszélyét**. Így a részes államoknak külön intézeteket kell kialakítaniuk a szabadságuktól megfosztott gyermekek számára, amely azt is jelenti, hogy ott a gyermek érdekét előtérbe helyező személyzetet kell alkalmazni, és biztosítani kell a szabadságmegvonás speciális, gyermekközpontú végrehajtását.

4.2. Az ENSZ Közgyűlésének vonatkozó határozatai

A Gyermekjogi Egyezmény szövege és a fent idézett 10. sz. átfogó kommentár mellett az ENSZ Közgyűlésének több határozatából is kitűnik, hogy a nemzetközi közösség egyrészt több szempontból privilegizáltan kezeli a fiatalkorú bűnelkövetőket – többek között esetükben csak kivételesen, a legsúlyosabb erőszakos cselekmények elkövetése esetén tartja megengedhetőnek a szabadságelvonást – másrészt nemcsak a fiatalkorúak, hanem minden elkövető esetében is az alternatív büntetéseket preferálja a szabadságvesztéssel szemben.

A) Pekingi Szabályok

A fiatalkorúak igazságszolgáltatásában alkalmazandó általános minimumkövetelményekről szóló 1985. november 29-én kelt 40/33-as ENSZ közgyűlési határozat („Pekingi Szabályok”) 1.1.–1.4. cikkében lefekteti azokat az alapokat, amelyekben a fiatalkorúak igazságszolgáltatásának nyugodnia kell. Az ezekhez a cikkekhez fűzött kommentár kifejti, hogy fiatalkorúak esetében elsődleges cél a prevenció, a széles körű szociális biztonság megteremtésével, úgy, hogy lehetőség szerint a büntető igazságszolgáltatás szükségessége és az ennek alkalmazása által okozott érdeksérelem minimális legyen.

A 17.1. cikk (a) pontjában a határozat kimondja, hogy az igazságszolgáltatás beavatkozása esetében nem csupán a tett körülményeire és súlyosságára kell tekintettel lenni, hanem a fiatalkorú körülményeire és szükségleteire, valamint a társadalmi érdekre is. Ugyanezen cikk (b) pontja úgy fogalmaz, hogy a fiatalkorú személyes szabadságának korlátozására csak gondos mérlegelés után van lehetőség, és időtartamának a lehetséges minimumra kell szorítkoznia. A (b) ponthoz fűzött kommentár kifejti, hogy a szabály mögötti alapgondolat az, hogy a pusztán büntető jellegű megközelítés nem lehet elfogadható. Hozzáteszi, hogy **a felnőttek és fiatalkorúak legsúlyosabb cselekményei esetében elfogadható lehet a szigor, de fiatalkorúak más cselekményei esetében a fiatal jólétének és jövőjének biztosítása mindig fontosabb érdek kell legyen a pusztán megbüntetésnél**. Az ENSZ Hatodik Kongresszusának 8. határozatával összhangban a Pekingi Szabályok 17.1. cikkének (b) pontjából is következik, hogy fiatalkorúak esetében a lehető legszélesebb körben kell alternatív szankciókat alkalmazni, az elzárás csak ultima ratio jellegű lehet.

Ugyanezen cikk (c) pontja szerint **nem lehet a fiatalkorút személyes szabadságától megfosztani; az egyedüli kivétel ez alól, ha súlyos, személy elleni, erőszakos**

bűncselekményt hajtott végre, vagy ha ismétlődően követ el más súlyos bűncselekményeket, és ilyen esetekben is csak akkor, ha nem mutatkozik más, alkalmasabb eszköz. Ez a pont a Hatodik Kongresszus 4. határozatában foglaltakat tükrözi, amely kimondja, hogy fiatalok esetében kerülni kell a szabadságelvonást, amíg a közbiztonság biztosítása más eszközökkel is megoldható.

A fiatalok jólétének elsődlegességére figyelmeztet a 17.1. cikk (d) pontja, míg a 18.1. cikk követelményként írja elő, hogy **alternatív intézkedések széles választékának kell rendelkezésére állnia, hogy a hatóság a lehető legrugalmasabban, az adott eset körülményeinek megfelelően tudjon intézkedést hozni,** és hogy a szabadságelvonás elkerülhető legyen. A cikk példálózó jelleggel felsorol ilyen intézkedéseket, mint **például a próbára bocsátás, a közhasznú munka, a kompenzáció és az okozott kár helyrehozása, a csoportos tanácsadason való részvételre kötelezés, vagy a nevelőszülőknél való elhelyezés.** A 18.2. cikk a családban nevelkedés fontosságát elismerve előírja, hogy a fiatalok feletti szülői felügyeletet sem részben, sem egészen nem szabad megszüntetni, hacsak a fiatalok ügyének körülményei ezt nem teszik szükségessé.

A 19. cikk kimondja, hogy a zárt intézményben való elhelyezés csak a lehető legszűkebb körben alkalmazható, kizárólag mint végső alternatíva, és kizárólag a legrövidebb szükséges időtartamra. A cikkhez fűzött kommentár leszögezi, hogy **kriminológiai tapasztalatok szerint az elzárás semmivel sem hatékonyabb eszköz, mint az elzárás mellőzése. Sőt, azon negatív behatásokat, amelyek az egyént egy zárt intézményben szükségszerűen érik, egyáltalán nem lehet neveléssel ellensúlyozni. Különösen igaz ez a fiatalokra, akik fokozottan érzékenyek a negatív impulzusokra.** A kommentár megjegyzi azt is, hogy a szabadságtól való megfosztás negatív hatásai nem csupán a szabadságmegvonás, de a megszokott társadalmi közegből való kiemelés és kiforratlan személyiségük miatt is érzékenyebben érintik a fiatalokat, mint a felnőtt elkövetőket.

A kommentár úgy fogalmaz, hogy a 19. cikk két irányban, mind alkalmazásának eseteit (végső eszköz – last resort), mind időtartamát (legrövidebb szükséges időtartam – minimum necessary period) tekintve korlátozni kívánja az elzárás alkalmazhatóságát. A 19. cikk tehát a Hatodik Kongresszus 4. határozatának azon alapvető vezérelvét tükrözi, amely szerint a fiatalok szabadságát nem lehet elvonni, csak akkor, ha abszolút nincs más alkalmas reakció a jogrendszer részéről. Végső soron pedig a cikket úgy kell értelmezni, hogy ha sor is kerül a fiatalok elzárására, annak akkor is a lehető legrövidebb időtartamra kell korlátozódnia, úgy, hogy a jogalkotónak létre kell hoznia az intézményi elkülönítés speciális módozatait, valamint tekintettel kell lennie az egyes elkövetők, a tetteik és az egyes büntetés-végrehajtási intézmények közötti különbségekre. Végezetül, **a „nyitott” intézmények elsőbbséget élveznek a „zártakkal” szemben, valamint minden ilyen intézetnek inkább nevelő-javító típusúnak kell lennie, és nem büntető jellegűnek.**

B) Havannai Szabályok

A Pekingi Szabályok egyes követelményei más közgyűlési határozatokban is megjelennek. Az 1990. december 14-én elfogadott 45/113-as számú ENSZ közgyűlési határozat a szabadságuktól megfosztott fiatalok védelmének szabályairól („Havannai Szabályok”) 1. cikke kimondja: a szabadságvesztés fiatalok esetében csak végső eszközként alkalmazható. A határozat 2. cikke megerősíti, hogy fiatalokat csak a Pekingi Szabályokban foglaltaknak megfelelően lehet megfosztani a szabadságuktól, továbbá, hogy esetükben a szabadságvesztés csak végső eszközként, a legrövidebb szükséges időtartamra, és csak kivételes esetekben alkalmazható. Hozzáteszi, hogy **a szabadságvesztés időtartamát bírói szervnek kell megállapítania,** és ez sem zárhatja ki a korábbi szabadlábba helyezést.

C) Rijádi Iránymutatások

Az 1990. december 14-én elfogadott 45/112-es számú ENSZ közgyűlési határozat a fiatalok bűnözés megelőzéséről („Rijádi Iránymutatások”) 5. cikkében arra hívja fel a figyelmet, hogy a fiatalok bűnözés kezelése során a hangsúlyt a megfelelő szociális környezet biztosításával és az oktatáson keresztül a megelőzésre kell helyezni. **A határozat elismeri, hogy a fiatalok esetében egyes**

társadalmi normák áthágása általános jelenség, és a felnőtté válási folyamat része, így a normaszegő magatartás legtöbbször a megfelelő érettség elérésével magától megszűnik. A határozat megemlíti, hogy **szakértők szerint éppen ezért visszas a fiatalkorút deviánsnak vagy bűnelkövetőnek bélyegezni, ugyanis ez csak hozzájárul ahhoz, hogy hosszabb távon normaszegő magatartást tanúsítson.**

D) Tokiói Szabályok

Az 1990-ben elfogadott ENSZ minimumszabályok a szabadságelvonással nem járó intézkedésekről („Tokiói Szabályok”) rendelkezik azokról a legalapvetőbb garanciákról, amelyek a szabadságvesztés-büntetéssel nem járó szankciókkal sújtott személyek védelmét szolgálják. A Tokiói Szabályok kimondják, hogy ezek alkalmazásakor nem kerülhet sor életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetésre. A Tokiói Szabályok azt is kimondják, hogy rendelkezéseiket a minimális beavatkozás elvének (principle of minimum intervention) alapulvételével kell alkalmazni, úgy, hogy a szabadságelvonással nem járó intézkedések alkalmazása az általános dekriminalizálás és a pönalizálás visszaszorítása felé kell, hogy elmozdulást jelentsen.

4.3. Az Sztv. kifogásolt rendelkezéseinek a Gyermekjogi Egyezménybe ütközése

Az Sztv. rendelkezései alapján a fiatalkorúakkal szemben olyan esetekben alkalmazható elzárás, vagyis olyan esetekben foszthatóak meg szabadságuktól, amely esetekben a szabadságmegvonás több szempontból sem tekinthető a Gyermekjogi Egyezmény szerinti végső eszköznek az alábbiak szerint, és több ponton ellentétes a Gyermekjogi Bizottság által kifejtett elvekkel, valamint az ENSZ Közgyűlésének fent idézett határozataiban megfogalmazott elvárásokkal.

A) A szabálysértések csekélyebb társadalomra veszélyessége

A szabálysértési jog a bűncselekményeknél a társadalomra csekélyebb mértékben veszélyes cselekményeket szankcionál, és az Sztv. ezekkel a cselekményekkel kapcsolatban teszi lehetővé az elzárást. **A szabálysértési cselekmények tehát nem olyan súlyúak, amelyek indokolnák a csupán végső eszközként alkalmazható szabadságelvonást,** vagyis a jogalkotó figyelmen kívül hagyta azt az elvárást, hogy szabadságelvonással csak a legsúlyosabb cselekmények szankcionálhatóak, és a szabadságelvonás csak kivételes esetekben alkalmazható a fiatalkorúak esetében.

B) Az alternatív szankciók és a közvetítői eljárás hiánya

A Sztv. nem teszi lehetővé az alternatív szankciók alkalmazását, noha a fent hivatkozott dokumentumokban elvárásként jelenik meg, hogy a fiatalkorúak esetében alternatív szankciók több formájának kell rendelkezésére állnia, hogy a bíróság az adott eset és a fiatalkorú körülményeinek megfelelő intézkedést hozhasson, és az alternatív szankciókat a lehető legszélesebb körben kell alkalmazni.

Az alternatív szankciók hiányának következményét tovább súlyosbítja, hogy az Sztv. 29. § (2) szerint **fiatalkorúval szemben pénzbírságot akkor lehet kiszabni, ha önálló keresete (jövedelme) vagy megfelelő vagyona van, a fiatalkorúak esetében azonban tipikusan nem beszélhetünk önálló keresetről, jövedelemről vagy vagyonról.** A Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény (a továbbiakban: Munka Törvénykönyve) 72. § (1) bekezdése szerint munkaviszonyt munkavállalóként csak az létesíthet, aki tizenhatodik életévét betöltötte; a 72. § (4) bekezdése pedig emellett kimondja, hogy a tizenötödik életévét betöltött, általános iskolában, szakiskolában, középiskolában nappali rendszerű képzés keretében tanulmányokat folytató tanuló az iskolai szünet alatt létesíthet munkaviszonyt. Ezen rendelkezések miatt a tizenöt év alatti fiatalkorúak esetében bármilyen önálló kereset vagy jövedelem megléte kizárt, és a tizenöt és tizenhat év közötti fiatalkorúak sem létesíthetnek önálló keresetet vagy jövedelmet biztosító munkaviszonyt, bizonyos speciális esetektől eltekintve (művészeti, sport-, modell- vagy hirdetési tevékenység a gyámhatóság engedélyével, a Munka Törvénykönyve 72. § (7) bekezdése alapján). Mindezek mellett figyelembe kell venni, hogy a fiatalkorúak a 3. pont alatt kifejtettek szerint tankötelesek, és az iskolába járás mellett kisebb részük létesít csak munkaviszonyt, és atipikus, hogy megfelelő vagyonnal rendelkezzenek.

Mindezekre tekintettel **azon szabálysértések esetében** (pl. tulajdon elleni szabálysértések), **amikor az Sztv. szerint pénzbírság kiszabására vagy elzárás alkalmazására van lehetőség, a fiatalok jelentős része esetében mindenképpen elzárást kell majd alkalmazni.**

A fiatalok életkori sajátosságai miatt pedig a pénzbírság közérdekű munkára történő átváltoztatása egyébként is rendkívül problematikus, tekintettel a Bvtvr. 60. § (1) bekezdésére. („A munkahely kijelölésénél figyelembe kell venni az elítélt egészségi állapotát, szakképzettségét (szaktudását), a munkára való alkalmasságát és az elkövetett bűncselekmény jellegét.”)

Szintén ellentétes a Gyermekjogi Egyezményvel, hogy **a szabálysértések esetében nincs lehetőség a közvetítői eljárás lefolytatására, vagyis arra, hogy az elkövető és az áldozat megegyezzen, noha közvetítői eljárásra a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 36. §-a, valamint a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 221/A. § (1) bekezdése értelmében minden ötévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő személy elleni, közlekedési, illetőleg vagyon elleni bűncselekmény miatt indult büntetőeljárásban lehetőség van.** Az Sztv. azonban nem biztosítja a közvetítői eljárásra utalás lehetőségét, ezen keresztül pedig a jóvátételt a sértett számára a társadalomra jóval kevésbé veszélyes, például a vagyon elleni bűncselekményeknél értelemszerűen kisebb elkövetési értéket szankcionáló tulajdon elleni szabálysértések esetén. **A közvetítői eljárás hiánya szintén azt eredményezi, hogy az elzárás nem végső eszközként kerül alkalmazásra,** és a kialakult helyzet kifejezetten ellentétes a Gyermekjogi Bizottság 10. sz. átfogó kommentárja fent idézett 25. bekezdésével, amely a kisebb súlyú cselekményeknél a bírói út elkerülését írja elő.

C) A fiatalok elhelyezése

Az Sztv. alapján azok a fiatalok, akiket elzárással sújtanak, **a felnőtt korúakkal azonos büntetés-végrehajtási intézetbe kerülhetnek, jóllehet őket el kell egymástól különíteni.** A Bvtvr. értelmében ugyanis az elzárást büntetés-végrehajtási intézetben, egyes esetekben pedig rendőrségi fogdában hajtják végre. Az Sztv. az elzárás végrehajtása vonatkozásában nem határoz meg a Bvtvr.-től eltérő szabályokat, csupán azt írja elő, hogy a fiatalokat a felnőtt korúaktól el kell különíteni. **Így nem biztosított, hogy az elzárásukat töltő fiatalokat javítóintézetben vagy fiatalok büntetés-végrehajtási intézetében tartsák fogva.** A jelenlegi rendelkezések tehát e tekintetben is figyelmen kívül hagyják a fiatalok speciális igényeit. Ez ellentétes a Gyermekjogi Egyezmény által előírt elkülönítésnek a Gyermekjogi Bizottság 10. átfogó kommentárja 85. bekezdésében kifejtett tartalmával, illetve a Pekingi Szabályok fent ismertetett 19. pontjával is, amelynek kommentárja egyértelműen kimondja, hogy a fiatalok fogva tartása esetén azt a lehető legenyhébb, kifejezetten a fiatalok számára kialakított formában kell végrehajtani, figyelembe véve az elkövetői csoport sajátosságait, és előnyben részesítve a korrekciós, illetve nevelő jellegű intézményeket.

5. A Gyermekjogi Egyezmény 40. cikkébe való ütközés

A Gyermekjogi Egyezmény 40. cikk 1. pontja szerint a részes államok elismerik a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt vagy abban bűnösnek nyilvánított gyermeknek olyan bánásmódhoz való jogát, amely előmozdítja a személyiség méltósága és értéke iránti érzékének fejlesztését, erősíti a mások emberi jogai és alapvető szabadságai iránti tiszteletét, és amely figyelembe veszi korát, valamint a társadalomba való beilleszkedése és abban építő jellegű részvétele elősegítésének szükségességét.

A Gyermekjogi Bizottság 10. sz. átfogó kommentárja 29. bekezdésében a fenti rendelkezéssel kapcsolatban kifejtette: a **gyermekek reintegrációja megköveteli, hogy ne lehessen semmilyen olyan intézkedést hozni, amely gátolja a gyermek teljes értékű részvételét saját közösségében, így kerülendő a stigmatizáció, a társadalmi izoláció, vagy a gyermekről negatív kép kialakítása mások előtt.** A reintegrációt célzó intézkedéseknek elő kell segíteniük, hogy a gyermek teljes értékű, konstruktív tagjává váljon.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága is foglalkozott már azzal a kérdéssel az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény 5(1)d) cikke

alapján végrehajtott személyi szabadságot korlátozó intézkedések jogszerűségének vizsgálata során, hogy mikor szolgálja az oktatási-nevelési célt a fiatalkorúak fogvatartása. A Bíróság gyakorlata jelen vonatkozásban azért releváns, mert támpontot nyújt annak megítélésében, hogy mikor szolgál oktatási-nevelési célt is a fogvatartás – ami a fiatalkorú reintegrációjának is sine qua nonja.

A *D. G. v. Ireland* ügyben (Application no. 39474/98, Judgment of 16 May 2002) a Bíróság megállapította (ld. különösen a 81. bekezdést), hogy **ha egy büntetés-végrehajtási célokat szolgáló intézetben az oktatási és rekreációs célokat szolgáló tevékenységekben való részvétel pusztán önkéntes, és a fogvatartás során nem kerül sor ilyen természetű tevékenységben való részvételre, akkor a fogvatartás oktatási-nevelési célt nem szolgál, és nem is biztosítja a fiatalkorú oktatáshoz és speciális gondoskodáshoz való jogát.**

Hasonló következtetésre jutott a Bíróság a *Boumar v. Belgium* (Application no. 9106/80) ügyben, ahol megállapította (ld. különösen az 51–53. bekezdéseket), hogy **a fiatalkorú olyan fogvatartása, amelyben az illető lényegileg szeparálva van a külvilágtól és nem találkozik olyan személyzettel, amely megfelelő képzésben részesült ahhoz, hogy fiatalkorúak nevelésében részt vegyen, nem tekinthető olyan intézkedésnek, amely bármiféle oktatási célt szolgál.**

Az Sztv. azonban a 4. pont alatt kifejtettek szerint nem teszi lehetővé olyan szankciók alkalmazását, amelyek segítenék a szabálysértést elkövető fiatalkorú társadalomba való beilleszkedését, reintegrációját. Épp ellenkezőleg: **az elzárás stigmatizál, megnehezíti az iskolai közösségbe való visszailleszkedést, növeli a visszaesés esélyét. Emellett az elzárás alatt a fiatalkorúak nem részesülnek olyan oktatásban, illetve nem részesülnek olyan ellátásban, ami segítené a reintegrációjukat.**

A Gyermekjogi Egyezmény 40. cikk 4. pontja alapján **rendelkezések egész sorát, így különösen a gondozással, az irányítással és a felügyelettel, a tanácsadással, a próbára bocsátással, a családi elhelyezéssel, általános és szakmai oktatási programokkal és nem intézményes megoldásokkal kapcsolatban rendelkezéseket kell hozni annak érdekében, hogy a gyermekek számára jólétüknek megfelelő, valamint helyzetükhöz és az elkövetett bűncselekményhez mért elbánást lehessen biztosítani. A fiatalkorúak elzárása kapcsán azonban sem az Sztv., sem más jogszabály nem tartalmaz ilyen rendelkezéseket, így kizárt például a családi elhelyezés, nem biztosított az oktatás, a tanácsadás, a megfelelő pszichológiai ellátás.**